

ESPAI D'OPINIONS**Nº41
Maig 2011****Pau de Vilchez Moragues****LA DEMOCRÀCIA AL CARRER**

Fa quatre anys que el món occidental es va trobar de nassos amb una crisi que cap dels suposats experts dels mercats financers no va preveure i que va causar la fallida de nombroses entitats de crèdit, en un primer moment, i d'empreses i de famílies, poc després. La situació era tan greu que els estats dels països suposadament més desenvolupats van concedir sumes astronòmiques a les entitats bancàries per evitar el col·lapse total del crèdit i de les seves respectives economies —Sumes, d'altra banda, molt superiors a les que suposadament no podien mobilitzar, tan sols uns mesos abans, per assolir els Objectius del Mil·lenni—. Com a conseqüència d'això, els estats van quedar amb molt poca liquiditat per afrontar les seves funcions bàsiques.

L'ona de xoc d'aquesta crisi va fer trontollar les bases ideològiques del neoliberalisme fins al punt que presidents obertament liberals com el president francès Sarkozy o personalitats de les institucions financeres internacionals com Pascal Lamy, director general de l'OMC, parlaven obertament de la necessitat de refundar el capitalisme. Fins i tot a la cimera de Davos ningú no es va atrevir a lloar les virtuts dels mercats financers, sinó que, ben al contrari, es tractava en nombrosos debats i declaracions de recuperar una regulació que havia estat unànimement rebutjada en aquests mateixos fòrums pocs anys abans.

En definitiva, a finals de l'any 2008 semblava que tots els dirigents polítics i econòmics mundials s'haguessin tornat altermundialistes.

La gent va consentir gairebé per tot arreu —amb l'honrosa excepció d'Islàndia— que els diners públics servissin per sufragar pèrdues privades milionàries provocades per comportaments marcats per la cobdícia i la imprudència. Però ho va consentir sota la promesa més o menys formulada públicament de reconstruir el sistema econòmic i financer per tal que respongués a les necessitats de l'economia real i permetés una transició a una economia baixa en carboni que servís per aturar o minimitzar el canvi climàtic. El miratge va durar molt poc.

Un any més tard, i amb les entitats financeres pràcticament recuperades, l'objectiu de les reformes va deixar de ser —ho havia estat mai realment?— els sistema econòmic i financer i va passar a ser l'estat del benestar.

Els estats van quedar amb les caixes buides i van haver de recórrer al deute per finançar-se i aquesta situació va ser aprofitada pels interessos financers, especialment a través de les agències de qualificació del deute, per fer xantatge polític als estats sobirans: si volien accedir a finançament internacional, els estats havien d'efectuar les reformes que permetessin assegurar que els creditors en traurien sempre el màxim benefici, altrament la qualificació del seu deute es veuria tan rebaixada que ningú no els voldria fer cap préstec a no ser a canvi d'interessos extremadament onerosos per a les arques públiques.

Aquest va ser el punt d'inflexió. En un any es va passar d'un projecte d'aprofundiment democràtic i de control legal i mediambiental de l'economia internacional a un projecte d'aprofundiment del capitalisme financer i de debilitament del poder de l'estat per a exercir els seus deures envers la ciutadania. I la ciutadania va dir basta.

Les mobilitzacions a Anglaterra o Grècia van ser àmpliament secundades i es van produir fins i tot enfrontaments amb les forces d'ordre. A Islàndia, la població rebutjava massivament en referèndum el rescat dels bancs en fallida i s'iniciava un procés constituent. Mentrestant, a Espanya el Partit Socialista empenia tota una sèrie de reformes i retalls antisocials (reforma laboral, jubilació) que van desembocar en una vaga general organitzada pels sindicats que no va tenir un ampli seguiment. Nombrosos eren els comentaristes que es preguntaven per què al nostre estat no es donaven grans protestes ciutadanes com passava a països del voltant. Al mateix temps, la degradació de la cosa pública arribava a cotes mai assolides amb casos de corrupció per tot l'estat que afectaven especialment al principal partit de la oposició, el PP, però en els quals també es veien embolicats altres partits, com el PSOE o CiU. Malgrat tot, la ciutadania seguia sense reaccionar, més enllà d'algunes manifestacions de protesta popular molt localitzades a algunes bandes de l'estat —com ara la Plataforma Contra la Corrupció que es va crear a Mallorca i que va arribar a mobilitzar a milers de persones a Palma—.

En aquest context va començar una espiral de revoltes populars als països àrabs que compartien tota una sèrie de trets: la utilització, en gran mesura, de la resistència passiva i altres formes de protesta no-violenta i el rebuig a formes de govern autoritàries i corruptes que impediien a la major part de la ciutadania el gaudi d'una vida digna i lliure. Crec que encara no hem acabat de valorar l'impacte que van tenir aquests moviments sobre la societat europea i, especialment, l'espanyola, sobretot un cop que aquestes revoltes populars van aconseguir desallotjar a Ben Ali a Tunis i a Mubarak a Egipte. La força tranquil·la però determinada i creixent que ocupava dia rere dia la plaça Tahrir del Caire es va estendre més enllà de les fronteres egípcies i es va convertir en un símbol de resistència ciutadana.

I va arribar el 15-M. Aquest dia, una setmana abans de les eleccions locals, la plataforma *Democràcia real, ya!*, sorgida tan sols uns mesos abans, va aconseguir organitzar manifestacions a 58 ciutats espanyoles per demanar un sistema democràtic realment representatiu i que servís per a defensar els interessos de la ciutadania i no els dels grans interessos econòmics. Es tractava, i es tracta, d'un moviment ciutadà no vinculat a cap partit ni sindicat, que funciona principalment a través de les noves tecnologies de la comunicació, i que va aconseguir mobilitzar a 130.000 persones arreu d'Espanya. El fet que a Palma aquesta manifestació "informal" aconseguís reunir el triple de gent que la del passat 1er de maig convocada pels sindicats, dóna una idea de la força que havia pres aquest moviment i de la pèrdua de credibilitat de les forces socials tradicionals per arribar a la ciutadania sobre qüestions pràcticament idèntiques.

Lendemà, i de forma espontània, part dels i de les manifestants del dia anterior van considerar que un dia no era suficient i que calia continuar l'acció al carrer i així van començar les concentracions que a dia d'avui estan instal·lades de forma permanent a unes 66 ciutats espanyoles. Aquestes concentracions han anat augmentant exponencialment el seu nombre de participants i s'han constituït en un espai públic, obert i pacífic de resistència a un sistema polític i econòmic que s'oblida de la major part de la ciutadania.

Els diaris més conservadors poden afirmar el contrari, però des del seu inici, aquestes concentracions representen l'experiència democràtica més interessant apareguda a Espanya des de la transició: son completament obertes i qualsevol pot participar a les assemblees, sempre respectant un mínim de normes que permetin la intervenció de tothom de forma ordenada. A més, cadascuna d'aquestes concentracions, tot i actuar de forma coordinada amb la resta, és completament autònoma, tant en la seva organització com en la definició dels seus objectius i dels mitjans per assolir-los.

A més, molta gent els ha mostrat el seu suport —fins i tot aportant queviures i material d'aixopluc— perquè una part important de la ciutadania compren i comparteix la indignació dels acampats, tot i que sigui de forma difusa. Igual que a Egipte, igual que a Tunísia, la protesta plural, pacífica, perseverant i desinteressada contra les injustícies provoca la simpatia dels altres.

A més, malgrat les acusacions de foment de l'abstenció o el vot en blanc en benefici de la dreta aquestes concentracions han promogut sovint el vot responsable, informat, cap a partits minoritaris a més de la reforma de la llei electoral per acabar amb un sistema majoritari que només afavoreix el bipartidisme.

La incògnita és de quina manera aquesta indignació s'articularà a partir d'ara, un cop passades les eleccions. Aquest primer moment de mobilització ha estat marcat especialment per expressions de rebuig, d'una banda, i de solidaritat, de l'altra, en una mena de catarsi col·lectiva després de tot aquest temps d'indignació silenciosa. Es tracta d'un fet importantíssim, ja que ha deixat palesa la capacitat de mobilització de la ciutadania quan ho considera necessari. I això, en els temps que corren, és imprescindible. Per això, encara

que les mobilitzacions acabessin ara, de cap manera es podrien considerar un fracàs o un fet aïllat. La ciutadania, ho ha demostrat, està atenta i vigilant.

També cap la possibilitat, i així s'ha posat de manifest a la majoria de concentracions, de continuar amb aquestes protestes. I aquesta continuïtat s'ha de plantejar necessàriament sota formes diverses. L'ocupació de l'espai físic ha esdevingut ràpidament l'ocupació de l'espai simbòlic i aquest fet tan important és el que ha donat tanta visibilitat al moviment i ha provocat tanta preocupació en alguns sectors més conservadors. Però cal anar més enllà. La gent concentrada n'és conscient i des d'aquest dilluns s'està debatent a les diverses assemblees com assegurar la persistència i l'evolució de les protestes.

Cal tenir en compte un fet important que pot suposar tant una feblesa com una oportunitat per aquest moviment; la dispersió organitzativa. Al voltant d'aquestes protestes graviten nombrosos moviments cívics independents que han sorgit a diversos moments per causes concretes: *No les votes*, aparegut per protestar contra la Llei Sinde i que demanava que no es votés ni a PP ni a PSOE ni a CiU, *Juventud sin Futuro*, que demanen una sortida a la crisi que prengui en compte els joves a través de cinc temes bàsics (vivenda, àmbit laboral, pensions, educació i redistribució de la riquesa), *Estado del Malestar*, que és un grup que es reuneix a moltes ciutats tots els divendres a un espai públic per tractar de sortides a la crisi i que demanen un canvi del sistema polític i econòmic, *Democracia Real Ya!*, que van ser els organitzadors de la manifestació del 15-M.

Es tracta de grups diferents tot i que convergents, que en gran mesura s'han trobat a les concentracions post 15-M. Però també cal tenir en compte que cap d'aquests moviments ha organitzat les concentracions, sinó que aquestes han estat espontànies i son autogestionades. Si a això li sumam la resta de moviments socials més tradicionals, com ara els sindicats, les ONG o els partits d'esquerres i ecologistes, ens trobam amb una explosió d'actors que no serà fàcil articular.

L'avantatge, és que moltes de les persones que integren aquests moviments s'han trobat a les acampades, i això ha permès el reconeixement de les lluites compartides. En la mesura en que això faciliti la construcció de ponts i aliances, la societat espanyola estarà molt més preparada per a defensar-se dels atacs a l'estat del benestar, per a promoure una altra forma d'entendre la política i per arribar, al cap i a la fi, a una democràcia real.